

דף ל.

אמר רב יהודה אמר רב כל יבמה שאין אני קורא בה

בשעת נפילה יבמה יבא עליה הרי היא כאשת אח שיש לה בנים ואסורה.

א] מבואר בסוגיין עיקר דינא ד'נאסרה' דהיינו דע"י שנאסרה היבמה בתחילה, אע"ג דנסתלק הערוה [ע"י שמת אחותה] מ"מ הרי היא נשארת באיסורה לעולם כדאמרין דהואיל ונאסרה שעה אחת הרי היא אסורה עולמית. וצ"ב ענינו.

א. הנה מבואר בסוגיין דין 'נאסרה' בכמה ציורים, ויש בה חקירה הנוגע לכמה סוגיות ביבמות, מהו גדר וטעמא דדין נאסרה, דבאמת מאחר דהאיסור והמניעה של היבום נסתלק אח"כ [בין בציור דמתני' כשנפלה שנית מאח השלישי וכבר נסתלק מאשה זו איסור אחו"א, ובין בציור דרב ומתני' דלהלן דף לב. דאחר שמת בעלה הותרה ע"י שמת אחותה] למה לא נימא דאח"כ חל בה חיוב יבום והיתר אש"א ותהא מתייבמת אחר שאחותה מתה.

ב. וכתבו האחרונים [קובה"ע סי' א' שיעורי ר' שמואל כאן] דיש לפרשו בשני דרכים: א] האם הוא דין בהזיקה, דאין זיקת יבום חל אלא בשעת מיתת האח, דאז האשה נופלת ליבום, ואם באותה שעה אין אני קורא בה יבמה יבא עליה מחמת ערוה דאח"כ, אז כבר אזלא דין יבום, ואין היבום חוזרת ומפלת האשה ליבום אחר זמן כשמתה אחותה.

ג. ב] או דאינו מצד 'חיוב יבום ודין זיקה', אלא מצד האיסור אשת אח, דבאמת בכל יבום חידשה התורה להתיר איסור דאשת אחיו, וע"ז נאמר דכל שהיתה אסורה משום אשת אח כשמת בעלה, אז הרי היא כאשת אח שיש לה בנים ואסורה. דהיינו דנתפס באשת אח דידה דהוי אשת אח האסורה לעולם, ואינה נתרת גם כשפקע המניעה.

ד. בשיעורי ר' שמואל (אות קפ"ח) העיר דמשמעות רב 'הרי היא כאשת אח שיש לה בנים ואסורה' משמע דהאש"א אסורה.

ה. אולם בקובה"ע ושיעורי ר' שמואל העירו דלכאורה דבר זה תלוי בשני תירוצי התוס' לעיל דף ב ע"א (ד"ה אחות אשה):

ו. **קושית תוס' דף ב.** הנה תוס' שם הקשו דאשה שהיתה נדה בשעת מיתת בעלה תיפטר מן היבום לעולם, דהא יש בה איסור כרת שאסורה להתייבם וגם כשטבלה אח"כ תשאר באיסורא מדין נאסרה כדמצינו באחות אשה דסוגיין.

ז. ותי' בשני אופנים, תחילה תירצו דנדה לא דמיא לאח"כ, ועוד תי' דהא דנאסרה הוא משום דרכי נועם ול"ש בנדה.

ח. **תירץ הראשון של תוס'.** הנה על מה שתי' דנדה לא דמיא לאח"כ [כיון דאסורה לכל העולם משא"כ באח"כ דהוא איסור מיוחד להיבם] הקשה בחי' ר' שלמה (סי' ב) מה בכך דנדה לא דמיא לאחות אשה, הרי עיקר קושית התוס' היא שיהא בנדה דין נאסרה שעה אחת, ודין נאסרה לא ילפינן מאח"כ אלא הוי מסברא, וכיון דלמעשה היתה אסורה משום ל"ת שיש בה כרת של נדות הרי הקושיא במקומה עומדת דנימא דנאסרה עולמית, וכן הק' כע"ז בקובץ הערות (סי' א' סק"א).

ט. ותי' דכוונת התוס' דכיון דלא ילפינן נדה מאח"כ ליכא בנדה איסור אשת אח, וממילא ל"ש בה 'נאסרה' שישודו הוא מחמת איסור אשת אח כמשי"נ לעיל, ועפ"ז כתבו דכוונת תי' התוס' דמאחר דלא דמי לאח"כ ואינה נכללת בגז"כ דיעליה המפקיע העריות מיבום, א"כ אע"ג דאינה מתייבמת בפועל מ"מ הותר בה האש"א ושפיר ל"ש בה נאסרה.

י. ולפי"ז מבואר דיסוד של נאסרה הוא מצד האש"א ורק ע"י האש"א, וכן ביאר באמר"מ (סי' ט"ו אות ז), ועוד אחרונים.

יא. **תירץ השני של תוס'.** אמנם תוס' בתי' השני כתבו חידוש גדול, דיסוד נאסרה הוא משום דרכי נועם, וכוונתם בזה עפ"י הגמ' (להלן דף פ:): דאשה שמת בעלה ויש לו בנים [והותרה לשוק], ואח"כ מתו הבנים, הרי אין האשה חוזרת ונופלת ליבום ד'דרכיה דרכי נועם כתיב' ואין זה דרכי נועם שתהא חוזרת לזיקתה מאחר שנפטרה.

יב. ועפ"י הגמ' הני"ל כתבו התוס' דבכל מקום דאמרין נאסרה, עיקר המקור לזה הוא משום דרכי נועם [נרוב ראשונים חולקין ע"ז, וס"ל דהוי ב' סוגיות נפרדות, יש דין נאסרה כשהיתה אסורה בשעת נפילה, ואינו קשור לדרכי נועם, ויש סוגיא דהוי לה בנים בשעת מיתת דאינו שייך לנאסרה דלא היה נפילה כלל כיון דיש להם בנים ויש פטור חדש של דרכי נועם, אבל תוס' ס"ל דזהו המקור של נאסרה]. ועפ"י ז כתבו התוס' דנדה אינו חסרון בדרכי נועם, דהא לבעלה נמי צריכה להמתין עד שתטהר.

יג. ועכ"פ מהך תי' בתוס' משמע דאינו סברא בדין אש"א אלא סברא מתי חל הזיקה, דמאחר דנפטרה מיבום אינו בדין לחזור ולהזיקה, ולפי"ז הא דאמרו דהוי כאש"א שיש לה בנים הוא תוצאה מזה שאינה חוזרת לזיקתה.

יד. במנחת חינוך (מצוה רע"ג) נסתפק בקטנה שנפלה לפני כהן גדול, דיש בה ל"ת ועשה [להרמב"ם] דקטנה אסורה משום דלא מקרי בתולה, א"כ כשגדלה ופקע העשה שוב שייך בה עדל"ת להתייבם, האם היא מותרת או דכבר נאסרה. וכתב דתלוי בספיקת הפרשת דרכים אי יש אשת אח בחיבי לאוין ועשה, דאי יש אשת אח שפיר שייך נאסרה, וזהו כיסוד הני"ל.

תוכן ענינים

- א. בענין יסוד של נאסרה, ונאסרה בנדה.
- ב. בענין נאסרה בנפילה שניה.
- ג. בענין חזקה על זמן העתיד.
- ד. בענין אי מחזיקין מאיסור לאיסור.

ב] נתבאר לעיל ב' גדרים בנאסרה, אי יסודו משום האש"א שנאסרה או משום דרכי נועם. קושי על הביאור דדרכי נועם.

- א. הקשה בקובץ הערות (א' ד') דאם טעמא דנאסרה הוא משום דרכי נועם כתוס', אי"כ זה אי"ש כשנאסרה באותה נפילה דאין זה דרכי נועם שתהא ניתרת לאחר דפקע ממנה הדין ערוה. אולם במשנתנו דיש ג' אחין ועיי' שנאסרה בשעת מיתת אח הראשון הרי היא אסורה גם כשנפלה שנית, הא בנפילה שניה לא היתה שעה שאסורה לייבם דנימא דאינו דרכי נועם שתזדקק לו, ומה שהיתה אסורה בנפילה ראשונה אין בזה חסרון דרכי"נ דהא נתחדש דין יבום בנפילה שניה.
- ב. ותי' (סי' א' אות ה') דכשהיתה אסורה בכל זמן נפילה הראשונה, אז נאסרה בנפילה שניה גם בלי דין 'נאסרה', משום דאשת אח של אח הראשון לא הותר כלל, וכל מה דבעינן נאסרה הוא רק באותו נפילה כשנסתלק האיסור ממנה ע"ש. ורק קשה דמסוגיין משמע דשייכי אהדדי דעשו צריכותא ממתני' דדף ל. למתני' דדף לב..
- ג. בחידושי ר' נחום (אות י"ב) תי' דגם לתי' השני של תוס' עיקר דין נאסרה הוא בהאשת אח דעיי' שלא הותר האש"א בשעת נפילה נאסרה עולמית, אולם דוקא כשאינה ראויה ליבום כלל, אבל באחוי"א נימא דאכתי האשת אח הוי כאין לה בניס, ואם תמות אחותה תותר ליבום, ולזה צריכין דרכי נועם לקבוע דמאחר דאינו דרכי נועם שתזקק עוד, לכן כיון דהיתה אחוי"א עכשיו הוי כאשת אח שאין לה בניס ואסורה לעולם. ואז כבר נאסרה מצד האש"א.
- ד. ולפי"ז אי"ש נפילה שניה דכיון דכבר נאסרה בנפילה ראשונה מדין אשת אח שיש לה בניס שוב אי"צ לדין דרכי נועם.

דף ל: ואילו בגרושיין ספק קרוב לו ספק קרוב לה לא קתני מ"ט, אמר רבה אשה זו בחזקת היתר לשוק עומדת ומספק אתה בא לאוסרה אל תאמרנה מספק.

ג] האם שייך חזקה על להבא, דעיי' שעומד להיתר כבר הוחזק כן.

- א. פרש"י בחזקת היתר לשוק עומדת קודם לכן אם ימות בעלה. ומבואר דכבר בחיי בעלה יש לה חזקת היתר לשוק.
- ב. ובשיעורי ר' שמואל (אות קצ"ח) העיר דמרבה מבואר דין מחודש בחזקה, דשייך לדון דין חזקה גם כאשר לא היה עדיין בפועל הדין להיתר או לאסור, אלא שלפי מצב הדברים אם היה קורה כך וכך היה הדין להיתר או לאסור, וכגון הכא שקודם לידת הספק היתה אסורה לשוק באיסור אשת איש, אלא שמצב הדברים היה אז שבמיתת הבעל היתה ניתרת לשוק, וסי"ל לרבה דאמרינן דיש לה חזקת היתר 'לכשימות הבעל'.
- ג. ולמעשה יש מבוכה גדולה אם זה מוסכם ואם קי"ל כן להלכה, דבתוס' הביאו נידון כעיי"ז לגבי בהמה דבחייה היא בחזקת איסור עומדת, ואחר שחיטה בחזקת היתר עומדת, ומהו אם נולד ספק מחיים, דלפי סוגיין נימא דיש כבר חזקת היתר 'לכשישחט'. ותי' דאה"נ כשיש ספק השקול הדבר מותר [משום חזקה הני"ל] והא דאסרו בחולין מיירי שהיה דבר נוטה לאיסור ע"ש. ומבואר דעת התוס' דכשיש ספק בזמן האיסור מ"מ מוקמנין על חזקת היתר של העתיד.
- ד. ובש"ך (סי' נ') הובא בשמעתתא (ש"ה פ"א) הביא מהרמ"א שהוכיח מתוס' לאיסורא בכה"ג, ותמה הא אדרבה בתוס' מוכח להיתרא, ותי' הש"ך דאביי ורבה פליגי על רבה וסי"ל דגם בספק גירושין האשה חולצת מספק, ועל כרחך דהם פליגי וקי"ל כוותיהו, אולם כתב הש"ך דבנמוק"י מבואר דאביי ורבה רק מחמירין מדרבנן להצריך חליצה.

ד] קושית הראשונים דנימא דמחזיקין מאיסור לאיסור, וכאן היתה מתחילה בחזקת אשת איש, ועכשיו נחזיקה אסורה לשוק.

- א. הקשו הרמב"ן והרשב"א והריטב"א הא אשה זו בחזקת אשת איש קיימא, והרי מחזיקין מאיסור לאיסור [כדמוכח מהא דבהמה אחר שחיטה הוי בחזקת איסור, דתחילה היתה אסורה משום אבר מן החי, ואח"כ משום נבילה, ואעפ"כ אמרינן חזקה דמחזיקין אותו להשאירו באיסור, ועל כרחך דמחזיקין מאיסור אחד לאיסור השני ומקרי בחזקת איסור' גם מזה לזה, וכידוע דנחלקו הראשונים בזה].
- ב. ותי' הרשב"א [ונחלקו האחרונים בכונתו כלהלן] וז"ל דהתם גבי בהמה כל שלא מתה או שמתה ממילא או שלא נשחטה כהלכתה אסירא עד שיתחדש בה ענין המכשירה, והילכך כיון שאתה בא להתירה ולומר דנעשה בה מעשה שהכשירה 'עליך הראיה', ודכוותה הכא כיון שזו מתחילתה צרה לערוה הות, ואלו מת בעל ממילא הותרה זו לשוק, והרי מת וקברו מוכיח עליו כשאתה בא לאוסרה ולומר דנעשה בה מעשה האוסר עליך הראיה וכו' עכ"ל. וצ"ב כוונתו.
- ג. במילואי שמעתתא (הוספה לשי"ה) הביא דנחלקו האחרונים בכונת הרשב"א, א] החוות דעת (סי' קי"י סקכ"ז) ביאר דיש חזקה לומר דלא נעשה מעשה חדש עד דאיכא ראיה, ולכן בשחיטה צריך ראיה דנעשית מעשה שחיטה הכשרה, משא"כ בספק גירושין צריך ראיה שנתגרשה, ועל דרך זה פי' רעק"א (שו"ע יו"ד סי' כ"ז) ואבי עזרי (שחיטה פ"א). ב] אולם השמעתתא (ש"ה פ"ט) והעונג יו"ט (סי' ס"ט) פי' הרשב"א מצד החזקת איסור ע"ש, וני"מ בדליכא חזקת איסור בהמה.